

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

М. Г. Щербаковський

Судова експертологія

Навчальний посібник

Допущено Міністерством внутрішніх справ України

Харків
2008

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Процесуальні основи і організація проведення судових експертиз	6
1.1. Судова експертиза як засіб доказування у кримінальному судочинстві.....	6
1.2. Види судових експертиз.....	14
1.3. Судовий експерт: обов'язки, права, відповідальність.....	29
1.4. Державні судово-експертні установи України та їх функції.....	39
1.5. Постанова про призначення судової експертизи.....	51
1.6. Організація проведення судової експертизи.....	56
1.7. Висновок судового експерта.....	64
1.8. Повідомлення експерта про неможливість дачі висновку	74
Питання для самоконтролю.....	79
Розділ 2. Наукові і методичні основи проведення судових експертиз	81
2.1. Предмет судової експертизи.....	81
2.2. Об'єкти судової експертизи.....	84
2.3. Зразки для експертного дослідження.....	89
2.4. Методи і методики судової експертизи.....	97
2.5. Правила формулювання питань експерту.....	101
2.6. Правила упакування і транспортування об'єктів.....	111
2.7. Стадії судово-експертного дослідження.....	114
2.8. Форми висновків експерта.....	131
Питання для самоконтролю.....	137
Розділ 3. Тактичні основи проведення і використання судових експертиз	138
3.1. Тактика проведення судової експертизи.....	138
3.2. Дослідження і оцінка висновку експерта.....	160
3.3. Перевірка висновку експерта.....	172
3.4. Допит експерта.....	176
3.5. Використання висновку експерта при розкритті і розслідуванні злочинів.....	180
Питання для самоконтролю.....	195
Рекомендована література	197

Вступ

Зміцнення законності і правопорядку є одним із першочергових завдань держави. Вирішення його вимагає не тільки постійної і активної діяльності слідчих органів, прокурорського нагляду і суду, але й ефективного функціонування інституту судової експертизи, оскільки висновок експерта – один із найважливіших засобів доказування при розслідуванні злочинів і судовому розгляді кримінальних справ.

Експертиза визнається основною формою використання спеціальних знань і науково-технічних досягнень при розслідуванні злочинів. Судова експертиза значно розширює пізнавальні можливості досудового слідства, дозволяє використати весь арсенал науково-технічних засобів у встановленні обставин злочину. Ст. 65 КПК України визначає висновок експерта одним із видів доказів. Тому призначення експертизи спрямоване на одержання доказів, тобто фактичних даних, що мають значення для правильного вирішення справи. Особливість експертизи як способу збирання доказів проявляється в поєднанні цілеспрямованої діяльності слідчого з пошуку, вилучення матеріальних слідів злочину і діяльності судового експерта з дослідження представлених об'єктів і формування вивідного знання – фактичних даних у справі.

Розвиток теоретичних і методичних положень експертного дослідження матеріальних слідів злочину зумовив формування нової наукової галузі знань - теорії судової експертизи, або судової експертології, яка ґрунтується на єдності природи всіх родів і видів судових експертиз. Нова наукова галузь виділилася із криміналістики і є самостійним науковим напрямком, який включає як теоретичні, так і практичні аспекти. Виникнення і формування судової експертології стало результатом сучасних тенденцій диференціації та інтеграції наукового знання як одного із проявів впливу науково-технічного прогресу на судову експертизу. Предметом судової експертології є закономірності виникнення, розвитку, функціонування, методології, нормативного регулювання, організації судових експертиз. Таким чином, судова експертологія слу-

жить фундаментом для формування загальних теоретичних основ всіх родів і видів судових експертиз.

Джерелом розвитку судової експертології є досягнення криміналістики, природних і гуманітарних наук, потреби експертної і слідчої практики. Наукові і методичні основи судових експертиз постійно вдосконалюються. Особливе місце займає судова експертиза в доказуванні у кримінальних справах. Установити обставини вчинення злочинів, довести винність (невинність) особи по залишених слідах злочину в більшості кримінальних справ неможливо без проведення експертних досліджень.

Аналіз сучасної судово-слідчої практики свідчить про значні організаційні і методичні труднощі, з якими стикається слідчий або особа, що проводить дізнання, під час проведення і використання судових експертиз. Цьому є кілька причин. По-перше, в орбіту судочинства як сліди злочину залучаються нові види об'єктів, які несуть інформацію про злочинну подію. По-друге, у результаті розвитку судово-експертних методів і методик використовуються досягнення нових галузей наукового знання. Ці тенденції зумовляють формування нових і вдосконалення існуючих видів судових експертиз. Кожен новий вид експертиз вимагає від особи, яка її призначила, вирішення численних і непростих завдань, що включають чітке визначення предмета і можливостей експертизи, підготовку об'єктів для дослідження, вибір експерта або експертної установи, а після одержання висновку експерта – його оцінку і використання при розслідуванні злочину.

У посібнику на підставі існуючої нормативної бази, узагальнення літературних даних і аналізу слідчої, судової та експертної практики розглянуто правові, організаційні, методичні і тактичні основи призначення, проведення судових експертиз, оцінки і використання висновку експерта на досудовому слідстві.